

616.8
Н40

НЕВРОЛОГІЯ

За редакцією
професора І.А. ГРИГОРОВОЇ,
професора Л.І. СОКОЛОВОЇ

ТРЕТЄ
ВИДАННЯ

МЕДИЦИНА

WWW.MEDPUBLISH.COM.UA

НЕВРОЛОГІЯ

За редакцією
професора **І.А. ГРИГОРОВОЇ**,
професора **Л.І. СОКОЛОВОЇ**

ПІДРУЧНИК

Третє видання, перероблене та доповнене

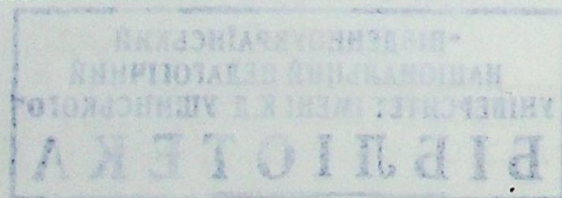
ЗАТВЕРДЖЕНО

Міністерством освіти і науки України
як підручник для студентів медичних закладів
вищої освіти

ВИДАНО

відповідно до наказу Міністерства охорони
здоров'я України № 502 від 22.06.2010
як національний підручник для студентів
медичних закладів вищої освіти

Київ
ВСВ «Медицина»
2020

УДК 616.8
ББК 56.1я73
Н40

Б-ка ПНПУ ім. К.Д.Ушинського

545392

*Затверджено Міністерством освіти і науки України
як підручник для студентів медичних закладів вищої освіти
(лист № 1/11-20846 від 31.12.2013)*

*Видано відповідно до наказу Міністерства охорони здоров'я України № 502 від 22.06.2010
як національний підручник для студентів медичних закладів вищої освіти*

Автори:

І.А. Григорова, Л.І. Соколова, Р.Д. Герасимчук, В.А. Гриб, Л.А. Дзяк,
О.А. Козьолкін, Л.Л. Корсунська, Г.М. Кушнір, В.П. Лисенюк, Н.В. Литвиненко,
Т.В. Мироненко, С.П. Московко, В.М. Пашковський, М.І. Пітик, С.С. Пшик,
В.І. Смоланка, А.С. Сон, О.А. Статінова, О.Л. Товажнянська, В.М. Школьник,
С.І. Шкробот

Рецензенти:

А.В. Паєнок — д-р мед. наук, професор, завідувач кафедри невропатології і нейрохірургії ФПДО Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького;

Н.М. Бучакчийська — д-р мед. наук, професор, завідувач кафедри нервових хвороб ДЗ “Запорізька медична академія післядипломної освіти МОЗ України”;

Т.А. Літовченко — д-р мед. наук, професор, завідувач кафедри неврології та дитячої неврології Харківської медичної академії післядипломної освіти

Неврологія : підручник / І.А. Григорова, Л.І. Соколова, Р.Д. Герасимчук та ін. ; за ред. І.А. Григорової, Л.І. Соколової. — 3-є вид., переробл. та допов. — К. : ВСВ “Медицина”, 2020. — 640 с. + 32 с. кольор. вкл.

ISBN 978-617-505-777-3

У національному підручнику з позицій класичної медицини та сучасних наукових досягнень подано топічну діагностику захворювань нервової системи та основні розділи клінічної неврології. Детально розглянуто головні топічні принципи будови центральної та периферичної нервової системи, симптоматику ураження черепних нервів, питання нейрофізіології, її особливості в дитячому віці. Викладено засади сучасної діагностики нервових хвороб та її методи (електрофізіологічні, ультразвукові, комп'ютерно-томографічні, біохімічні), що дають змогу досліджувати структуру і функції нервової системи, її метаболізм, гемодинаміку в умовах фізіології та патології. У підручнику наведено нові класифікації епілепсії та головного болю.

Для студентів медичних закладів вищої освіти, лікарів-інтернів, лікарів-неврологів, сімейних лікарів.

545392

УДК 616.8
ББК 56.1я73

ISBN 978-617-505-777-3

© І.А. Григорова, Л.І. Соколова, Р.Д. Герасимчук, В.А. Гриб, Л.А. Дзяк, О.А. Козьолкін, Л.Л. Корсунська, Г.М. Кушнір, В.П. Лисенюк, Н.В. Литвиненко, Т.В. Мироненко, С.П. Московко, В.М. Пашковський, М.І. Пітик, С.С. Пшик, В.І. Смоланка, А.С. Сон, О.А. Статінова, О.Л. Товажнянська, В.М. Школьник, С.І. Шкробот, 2014, 2020
© ВСВ “Медицина”, оформлення, 2020

ЗМІСТ

Список скорочень	7
Передмова	9

Частина I ЗАГАЛЬНА НЕВРОЛОГІЯ

Розділ 1. ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ БУДОВИ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ НЕРВОВОЇ СИСТЕМИ (С.І. Шкробот)	11
Загальний принцип будови нервової системи	11
Основні етапи розвитку нервової системи	12
Загальні принципи функціонування нервової системи	13
Розділ 2. ЧУТЛИВА СИСТЕМА І СИМПТОМИ ЇЇ УРАЖЕННЯ (С.І. Шкробот)	18
Анатомія аналізатора поверхневих видів чутливості	21
Анатомія аналізатора глибоких видів чутливості (м'язово-суглобової, вібраційної і частини тактильної)	22
Методика дослідження чутливості	23
Види і типи розладів чутливості	26
Розділ 3. СИСТЕМА МОТОРИКИ (О.Л. Товажнянська, В.М. Пашковський, Г.М. Кушнір)	33
Рефлекторна діяльність	33
Система довільних рухів	36
Екстрапірамідна система	46
Статико-координаційна система	53
Розділ 4. ЗАГАЛЬНА АНАТОМО-ФІЗІОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЧЕРЕПНИХ НЕРВІВ (С.П. Московко)	58
Розділ 5. ІНТЕГРАЦІЙНІ СИСТЕМИ ГОЛОВНОГО МОЗКУ (Л.Л. Корсунська)	78
Кора головного мозку	78
Біла речовина півкуль головного мозку	88
Когнітивні функції та їх порушення	89
Розділ 6. АВТОНОМНА НЕРВОВА СИСТЕМА (А.С. Сон)	94
Анатомо-функціональні особливості і синдроми ураження	94
Методи дослідження автономної нервової системи	101
Синдроми ураження автономної нервової системи	102
Розділ 7. ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ НЕРВОВОЇ СИСТЕМИ В ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ (М.І. Пітик, В.А. Гриб)	108
Загальні дані про розвиток нервової системи в дітей	108
Особливості рефлекторної сфери в новонароджених	111
Розвиток рухових функцій	112
Особливості формування вищих психічних функцій	116
Особливості неврологічного огляду дитини	118
Семіотика неврологічних розладів у різному віці	121

Розділ 8. СПИННОМОЗКОВА РІДИНА. СИМПТОМОКОМПЛЕКС ПОДРАЗНЕННЯ МОЗКОВИХ ОБОЛОНОК (Л.А. Дзяк).....	127
Анатомо-фізіологічні особливості лікворної системи.....	127
Дослідження спинномозкової рідини.....	131
Симптомокомплекс подразнення мозкових оболонок.....	134
Розділ 9. ДОДАТКОВІ МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ (В.М. Школьник).....	135
Електрофізіологічні методи дослідження.....	135
Ультразвукові методи.....	148
Морфологічні методи дослідження.....	163
Інші методи дослідження.....	164
ТЕСТИ ДО ЧАСТИНИ 1 "ЗАГАЛЬНА НЕВРОЛОГІЯ"	168

Частина 2 СПЕЦІАЛЬНА НЕВРОЛОГІЯ

Розділ 10. СУДИННІ ЗАХВОРЮВАННЯ ГОЛОВНОГО ТА СПИННОГО МОЗКУ (О.А. Козьолкін, І.А. Григорова, В.І. Смоланка).....	177
Кровообіг головного мозку.....	177
Судинні захворювання головного мозку.....	180
Кровообіг спинного мозку.....	225
Порушення спинномозкового кровообігу.....	226
Розділ 11. ЗАХВОРЮВАННЯ ПЕРИФЕРИЧНОЇ НЕРВОВОЇ СИСТЕМИ (Т.В. Мироненко).....	232
Вертеброгенні ураження периферичної нервової системи.....	234
Ураження міжхребцевих вузлів і сплетень.....	242
Ураження спинномозкових корінців і нервів.....	245
Невралгія і нейропатія черепних нервів.....	259
Розділ 12. ІНФЕКЦІЙНІ ЗАХВОРЮВАННЯ ЦЕНТРАЛЬНОЇ НЕРВОВОЇ СИСТЕМИ (С.С. Пшик).....	263
Менінгіти.....	263
Енцефаліти.....	280
Пріонові хвороби.....	296
Нейробореліоз.....	301
Розділ 13. ПАРАЗИТАРНІ ТА ГРИБКОВІ ЗАХВОРЮВАННЯ НЕРВОВОЇ СИСТЕМИ (Л.А. Дзяк).....	308
Токсоплазмоз.....	308
Ехінококоз.....	311
Цистицеркоз.....	313
Кандидоз.....	315
Криптококоз.....	316
Кокцидіодоз.....	317
Розділ 14. НЕЙРОСНІД (О.А. Статінова).....	318
Загальна характеристика ВІЛ-інфекції.....	318
Неврологічні прояви ВІЛ-інфекції, зумовлені безпосереднім впливом вірусу на нервову систему.....	321
Лікування ВІЛ-інфекції.....	326
Розділ 15. НЕЙРОСИФІЛІС (О.А. Статінова).....	328
Розділ 16. УРАЖЕННЯ НЕРВОВОЇ СИСТЕМИ ПРИ ТУБЕРКУЛЬОЗІ (О.А. Статінова).....	336
Туберкульозний менінгіт (менінгоенцефаліт).....	337
Туберкульозний васкуліт.....	339
Туберкульоз головного мозку.....	340
Туберкульозний абсцес головного мозку.....	340

Туберкульозні мієлопатії.....	340
Туберкульозний менінгоенцефаліт у поєднанні з ураженням нервової системи при СНІДі.....	343
Туберкульозний менінгоенцефаліт у поєднанні з грибковим ураженням нервової системи.....	343
Туберкульозна інтоксикація (синдром вегетативної дистонії, соматогенно зумовлений туберкульозною інтоксикацією).....	343
Розділ 17. ДЕМІЄЛІНІЗУВАЛЬНІ ЗАХВОРЮВАННЯ (Л.І. Соколова).....	345
Розсіяний склероз.....	345
Гострий розсіяний енцефаломієліт.....	358
Розділ 18. СПАДКОВІ ЗАХВОРЮВАННЯ НЕРВОВОЇ СИСТЕМИ (Г.М. Кушнір, С.П. Московко).....	361
Спадкові захворювання з переважним ураженням нервово-м'язової системи.....	361
Спадкові захворювання з переважним ураженням пірамідної системи.....	382
Спадкові захворювання з переважним ураженням екстрапірамідної системи.....	384
Спадкові захворювання з переважним ураженням координаторної системи.....	386
Розділ 19. МІАСТЕНІЯ ТА МІАСТЕНІЧНИЙ СИНДРОМ (В.М. Пашковський).....	390
Розділ 20. М'ЯЗОВІ ДИСТОНІЇ (Г.М. Кушнір).....	396
Розділ 21. ХВОРОБА ПАРКІНСОНА (С.П. Московко).....	400
Розділ 22. БІЧНИЙ АМІОТРОФІЧНИЙ СКЛЕРОЗ (Н.В. Литвиненко).....	407
Розділ 23. ДЕМЕНЦІЇ (Р.Д. Герасимчук).....	410
Розділ 24. ПЕРИНАТАЛЬНІ УРАЖЕННЯ НЕРВОВОЇ СИСТЕМИ (М.І. Пітик, В.А. Гриб).....	417
Гіпоксично-ішемічні ураження головного мозку.....	419
Гіпоксично-геморагічні ураження головного мозку.....	420
Дитячий церебральний параліч.....	426
Розділ 25. ВРОДЖЕНІ ДЕФЕКТИ ХРЕБТА І СПИННОГО МОЗКУ. СИРИНГОМІЄЛІЯ (М.І. Пітик, В.А. Гриб).....	432
Вроджені дефекти хребта і спинного мозку.....	432
Краніовертебральні аномалії.....	434
Сирингомієлія.....	435
Розділ 26. ГОЛОВНИЙ БІЛЬ (І.А. Григорова).....	440
Первинний головний біль.....	442
Вторинний головний біль.....	447
Краніальні невралгії, центральний та первинний лицевий біль та інший головний біль....	449
Розділ 27. СОН І ЙОГО ПОРУШЕННЯ (Л.І. Соколова).....	450
Анатомічний субстрат і фізіологія сну.....	450
Варіанти порушення сну.....	453
Розділ 28. ПАРОКСИЗМАЛЬНІ СТАНИ В КЛІНІЦІ НЕРВОВИХ ХВОРОБ (О.А. Статінова, С.І. Шкробот).....	464
Епілепсія.....	464
Пароксизмальні стани неепілептичного походження.....	473
Розділ 29. УРАЖЕННЯ НЕРВОВОЇ СИСТЕМИ ВНАСЛІДОК ВПЛИВУ ФІЗИЧНИХ ФАКТОРІВ (О.Л. Товажнянська).....	480
Неврологічні прояви професійних захворювань, зумовлених впливом фізичних факторів.....	483

Розділ 30. ЕКЗОГЕННІ НЕЙРОІНТОКСИКАЦІЇ (Л.А. Дзяк)	488
Отруєння ртуттю та її сполуками.....	490
Отруєння свинцем та його сполуками	492
Екзогенна інтоксикація марганцем	496
Екзогенна інтоксикація миш'яком та його сполуками.....	497
Інтоксикація сірководнем.....	499
Інтоксикація оксидом вуглецю	500
Інтоксикація хлорорганічними сполуками	501
Інтоксикація фосфорорганічними сполуками	502
Інтоксикація трикрезилфосфатом.....	503
Інтоксикація метиловим спиртом.....	504
Інтоксикація бензином	505
Отруєння етиловим спиртом.....	505
Розділ 31. ПУХЛИНИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ НЕРВОВОЇ СИСТЕМИ (В.І. Смоланка).....	508
Первинні пухлини головного мозку	508
Первинні пухлини спинного мозку	520
Вторинні (метастатичні) пухлини	521
Лікування пухлин головного мозку	522
Лікування пухлин спинного мозку	524
Розділ 32. ТРАВМАТИЧНІ УРАЖЕННЯ ЦЕНТРАЛЬНОЇ НЕРВОВОЇ СИСТЕМИ І ПЕРИФЕРИЧНИХ НЕРВІВ (А.С. Сон)	526
Черепно-мозкова травма.....	526
Хребтово-спинномозкова травма.....	541
Травма периферичної нервової системи	547
Питання реабілітації після травматичного ураження нервової системи	550
Розділ 33. СОМАТОНЕВРОЛОГІЧНІ СИНДРОМИ (О.Л. Товажнянська)	553
Ураження нервової системи в разі серцево-судинних захворювань.....	555
Ураження нервової системи в разі захворювань органів дихання.....	557
Ураження нервової системи в разі захворювань травного тракту.....	558
Неврологічні порушення в разі захворювань нирок	560
Ураження нервової системи в разі ендокринних захворювань	561
Ураження нервової системи в разі захворювань системи крові.....	566
Нервові порушення в разі захворювань сполучної тканини	568
Нервові порушення в разі злоякісних новоутворень немозкової локалізації	569
Розділ 34. НЕЙРОСТОМАТОЛОГІЧНІ ЗАХВОРЮВАННЯ (Н.В. Литвиненко, В.П. Лисенюк).....	572
Больові феномени	573
Синдроми ураження лицевого, язико-глоткового, блукального та під'язикового нервів.....	591
Парестетичний синдром (глосодинія)	596
Інші неврогенні захворювання обличчя.....	599
Розділ 35. МЕТОДОЛОГІЯ НЕВРОЛОГІЧНОГО ДІАГНОЗУ. ЯТРОГЕНІЯ, ДЕОНТОЛОГІЯ І ЕТИКА В ПРАКТИЦІ ЛІКАРЯ-НЕВРОПАТОЛОГА (І.А. Григорова).....	603
Методологія неврологічного діагнозу.....	603
Ятрогенія, деонтологія і етика в практиці лікаря-невропатолога	612
Тести до частини 2 "Спеціальна неврологія"	613
Задачі до частини 2 "Спеціальна неврологія"	623
Література	638